

HORVÁTH RÉKA

Modernizációs ötletbörze

Olvasgatom a szövegeket, amelyek megjelennek a Székelyföld modernizációjáról szóló vita percsán, és be kell vallanom, továbbra is hiányérzetem van. Egyrészt azért, mert a vita kezdő elvesztési vitát jellegű. Másrészt, mert nem tudtam meg, mit is fed valójában a modernizáció kifejezés ez esetben, és hogyan kell oda eljutni. Sarkítva fogalmazok, hiszen a január 17-én Kolozsváron megrendezett modernizációs kérdéseket megvitató kerekasztal alkalmával elhangzottakból (lásd a teljes szöveget a *Transindexen*), régi és újabb kori olvasmányaimból összeraktam azért a magam számára egy meghatározást. De néhány fontos kérdést is: kinek kellene megszólalni ebben a vitában, kinek a felelőssége egy modernizációs projekt felépítése?

Vannak szakértők, akik azt állítják, értenek a modernizációs kérdéskör bizonyos szeleteihez, és elvárják, hogy a politikusok, a gazdasági élet, az emberek meghallgassák őket, és netalán elgondolkozzanak azon, amit mondanak. Egyértelmű tehát, hogy ez esetben az értelmiségnek, az eltnak, az egyetemen oktatóknak meg is kellene szólalniuk. Meg kellene szólalniuk még azelőtt, hogy bárki felémük őket a szólasra, hiszen van véleményük, s egyesek úgy érzik, felelősségük is van, nemde?

A modernizáció számomra gyűjtőfogalom, jelentheti az utad megajvitását, az állami berendezkedés hozzáigazítását a jelenkor kihívásaihoz, az egyete-

mi oktatás jobbá tételét, a romániai filmművészet kivételét nemzetközi piacra stb. Eléggye egyértelmű, hogy a modernizálás folyamat, ahogy a kerekasztal egyik résztvevője fogalmazott, már zajlik, és nem igazán arra vár, hogy mi eldöntjük, mit is nevezünk annak. De a modernizációnak nemcsak több szelete van, nemcsak folyamat, hanem több szinten is zajlik. Beszélhetünk az erdélyi magyarság politikai projektjének a modernizációjáról, de beszélhetünk a mindennapok szintjén zajló modernizációról is, hangzott el szintén a kerekasztalon. Nyilván, akarhatom modernizálni a Székelyföldet, a Partiumot, de akár Kolozs megyét, Kolozsvárt vagy az utcát, amelyben lakom.

Akik találkoztak már projekttel, tudják: ahhoz, hogy sikeres legyen, ismerünk kell a kiinduló állapotunkat, és tudnunk kell, hova akarunk elérkezni. Tehát ha az előbb leírtakat összefoglaljuk, akkor a modernizációnak több területe van, folyamat, több szintje van, szükséges a kiinduló állapot és az érkező állapot, vagyis a cél megfogalmazása.

Számomra a sok modernizációs-lehetőség a fejlesztési megközelítés a kihívás. Ez alatt azt értem, hogy a modernizációnak van területfejlesztési megközelítése, amelyben jól meghatározott problémák alapján definiálhatom a projektet, s ebből kiindulva elmondhatom, mit kellene tenni. Nem akarok most megvalósíthatatlan feladatokról válla-

ni, és tízezer karakterben leírni, mi a Partium, vagy Székelyföld, vagy Kolozsvár jelenlegi állapota területfejlesztés szempontjából, kitalálni a jövőképet és az odavezető utat. De megnézhetem, honnan lehet elindulni, és elgondolhatom, van-e már felhasználható tudás ahhoz, hogy ezt alaposan, de gyorsan és pragmatikusan elvégezzük. Két, statisztikai adatokat tartalmazó honlapot nyitottam ki ehhez, a romániai Országos Statisztikai Intézetét és az Európai Unió statisztikai hivatalát (EUROSTAT).

Akkor, amikor egy térség fejlettségi szintjét elemezzük, legelőször a nemzeti összertermetek, a GDP-t vesszük szemügyre. Amennyiben az EUROSTAT adatait nézzük, 2005-ben (ezek az utolsó rendelkezésünkre álló adatok) a romániai egy főre eső GDP 3680,5 euró volt. Hat erdélyi megye volt az országos átlag felett: Temes 5072, Kolozs 4528,1, Brassó 4420,2, Arad 4222,2, Szeben 4111,8, Bihar 3772,3 euró/fő. Igaz, hogy Hargita és Kovászna megye ebben a rangsorban az országos átlag alatt helyezkedik el, de az erdélyi megyék közül megelőzi például Szatmár és Szilágy megyét. Ha tehát a GDP/fő mutatót nézzük, akkor a romániai átlag alatt a következőképpen helyezkednek el az erdélyi megyék: Maros 3564,5, Fehér 3461,7, Hunyad 3406,3, Kovászna 3165,7, Hargita 3068,4, Szatmár 3046, Beszterce-Naszód 3000,3, Szilágy 2883,6, Máramaros 2732,3. Romániá-

ban a legrosszabbul Vaslui megye áll, ahol a GDP/fő értéke 2005-ben 1712,1 euró volt, a legjobban pedig Bukarest 8115 euró GDP/fő.

Ha az Országos Statisztikai Intézet honlapján lévő 2006-os átlagjévedelmeket nézzük, azt láthatjuk, hogy a romániai átlag felett (866 RON) egyetlen erdélyi megye helyezkedik el, az pedig Kolozs. A többi erdélyi megye a következőképpen sorakozik az átlag alatt: Temes 858 RON, Szeben 834 RON, Brassó 815 RON, Hunyad 813 RON, Arad 790 RON, Maros 784 RON, Szilágy 781 RON, Szatmár 778 RON, Fehér 756 RON, Krassó-Szörény 732 RON, Beszterce-Naszód 727 RON, Hargita 704 RON, Bihar 692 RON, Kovászna 656 RON.

A 2006-os munkanélküliségi ráta tekintetében már hét erdélyi megye – Hargita, Fehér, Kovászna, Hunyad, Krassó-Szörény, Szilágy, Brassó – van az országos átlag felett, ami az ő esetükben azt jelenti, hogy a munkanélküliség nagyobb, mint az országos átlag. A romániai átlagnál kisebb munkanélküliségi rátával rendelkeztek a következő erdélyi megyék: Maros 5,2%, Szeben 5,1%, Máramaros 4%, Kolozs 3,4%, Szatmár 3,4%, Arad 3,3%, Beszterce-Naszód 3,2%, Bihar 2,7%, Temes 2%.

De mire is szolgálhatnak ezek a számok? A GDP, a munkanélküliségi ráta, az átlagos kereset a fejlesztési tervek kidolgozásának néhány mutatószáma. Több más mutatóval együtt szolgál-

hatnak például arra, hogy megmondjuk, hogyan alakulnak a romániai megyék közötti fejlettségbeli különbségek. Ez pedig kiindulópont lehet a különböző szintű fejlesztési tervek elkészítéséhez. Ha csupán Kolozs megyéről akarunk valamit mondani, akkor is be kell helyeznünk a romániai környezetbe ahhoz, hogy elemzéseink helytállóak legyenek.

Természetesen a fentebbi számok alapján nem tudunk következtetéseket levonni. Ismeretes azonban, hogy a csíkszeredai Sapientian szültek olyan tanulmányok, amelyek Székelyföld gazdasági helyzetét vizsgálják. Az is, hogy a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen szültek tanulmányok, amelyek az erdélyi, illetve a romániai fejlettségi kérdések bizonyos vetületeit elemzik. Hogy kellene több, és kellene más, és kellene alaposabb? Biztosan. De azt ma már nem állíthatja sem felelős egyetemi oktató, sem felelős politikus, hogy nincsen olyan tudás, amire alapozva ki lehet dolgozni területfejlesztési tervet, és azt meg is lehet valósítani. Az elképzelhető mentrend sem annyira bonyolult: a létező kutatócsoportokat fel kell kérni, összegeztük munkájukat, írjanak közpolitikai elemzést a tennivalókról; jövőképet kell megfogalmazni; a vitát pedig területre lebontva folytatni kell. Hiszen mintha felelős lennének jövőnkért: tanárok, szakértők, politikusok, üzletemberek, munkavállalók – valamennyiünk.

WOLFGANG PETRITSCH

Koszovó – az EU katalizátora

Koszovó függetlenségének kikiáltása révén a nyugat-balkáni stabilitás kérdése ismét napirendre került Európában. Ha az Európai Unió nem cselekszik gyorsan, a térség egésze visszacsúszhat a lejtőn, ez pedig végzetes társadalmi, gazdasági és biztonsági következményekkel járhat. Az EU-nak átfogó regionális megközelítést kell alkalmaznia, és azokra a hátralevő lépésekre kell összpontosítania, amelyek révén a térség minden országa az Unió tagja lehet.

A csupán 1999 óta Nyugat-Balkánként emlegetett térséghez Albánia, Bosznia és Hercegovina, Horvátország, Macedónia, Montenegró, Szerbia és Koszovó tartozik, ahol összesen mintegy 22 millió ember él. A térség gazdasági fejlődése ígéretes, mind-egyik ország gazdasága jelentős növekedést mutat, amely a növekvő ipari termelés és az exportok eredménye. A belföldi beruházások folyamatosan növekednek, mivel az üzleti szféra úgy gondolja, hogy a még meglévő politikai és biztonsági problémákat – Koszovó függetlenségének lehetséges negatív következményeit és Bosznia gyengéklését – inkább előbb, mint utóbb sikerülhet megoldani.

A regionális kapcsolatok helyreállítására és javítására máris történtek lépések. A Délkelet-európai Stabilitási Paktum az EU vezetésével 1999 óta sikeresen ösztönözte a határokon átnyúló regionális együttműködést. Javult az energetikai és szállítási infrastruktúra, valamint a bűnmegelőzés. A stabilitási paktum jelenleg helyi irányítás alatt áll, a Sarajevói központi Regionális Együttműködési Tanács formájában,

IFI, HAAZ SÁNDOR

készen arra, hogy regionális és többoldalú standardokat dolgozzon ki tagjai számára.

A nemrég újájesztett Közép-európai Szabadkereskedelmi Egyezmény (CEFTA) célja az, hogy legfőbb regionális motorja legyen a kereskedelemnek és általában az üzleti szférának, összhangba hozva a Világkereskedelmi Szervezet (WTO) szabályait a felek EU-val szemben vállalt kötelezettségeivel. Ehhez hasonlóan, a Délkelet-európai Együttműködési Folyamat is egy

viszonylag új regionális szervezettel, amely segíti az EU-tagjelölt és potenciálisan jelölt államokat, hogy felkészüljenek az uniós tagságra, megteremtve az első igazi regionális politikai fórumot, amelyen a tagállamok és a jelöltek is részt vesznek.

Csakhogy ezeknek a szervezeteknek nem szabad annak a jóval átfogóbb fejlesztési folyamatnak a pótszereivé válniuk, amelyet maga az EU kezdeményezhet. A térség kedvező kilátásai és viszonylag kis mérete ellenére

az Unió meglehetősen lassan lépett ebbe az irányba.

Persze a tagjelölt országok EU-hoz való közeledésének gyorsaságát a reformok üteme határozza meg. Európa pedig az Egyesült Államok segítségével határozottan fellépett az 1990-es évek megszállásainak megállítására érdekében, és jelentős szerepe volt a balkáni államok újjáépítésében.

Ámde az EU-nak mindeddig nem sikerült felkészítenie a nyugat-balkáni államokat a csatlakozásra, azzal összhangban, hogy az Unió vezetői a 2003-as thesszalóniki csústalálkozón megígérték: befogadják ezeket az országokat, ha felzárkóznak az európai standardokhoz.

Ez az ígéret nem a környütelenség megnyilvánulása volt, hiszen a Balkán az EU értékeit gazdagítaná. Meg kell hagyni, az alkotmánytervezet kapcsán kialakult és elhúzódó belső válság jelentős zavart okozott az Unió működésében, és rontotta az EU hitelét a Balkánon. Reméljük, hogy az új reformszerződés hozzájárul majd a bírálatok elcsúszásához, és megnyitja az utat az integráció új, jóval szilárdabb szakaszra felé.

Ha ez nem történik meg, felmerülhet a kérdés, hogy hová tűnt az 1970-es és 1980-as évek európai szelleme, amikor a demokratikus államok európai közössége olyan államokat üdvözölt sorraiban, mint a diktatúrából és társadalmi nyugtalanságból épphogy kikeményített Görögország, Portugália és Spanyolország. Az akkor hozott politikai döntések jóval kockázatosabbak voltak, mint most a balkáni államok esetében, a görög és az ibériai sikertör-

ténetek bebizonyították: bölcs döntések születtek.

Milyen a jelenlegi helyzet? Az EU-hoz legutóbb csatlakozott Bulgária és Románia balkáni állam, mindkettő speciális szükségletekkel. Míg az Unió eleinte kissé mellékesen kezelte a két országgal folyó csatlakozási tárgyalásokat, később úgy döntött, hogy a csatlakozás után is folytatja Bulgária és Románia monitorozását, hogy biztosítsa a közigazgatási és igazságszolgáltatási rendszer hatékonytá tételét.

Az Uniónak tanulnia kell ebből a tapasztalatból, és felvételét stratégiát kell kidolgoznia a nyugat-balkáni államok számára, amelyek fejlődését egy bonyolult, konfliktus utáni átmeneti folyamat kísérte. Az EU-nak figyelembe kell vennie a Nyugat-Balkán országainak különleges szükségleteit, alapot kell biztosítania reményeikhez, ezzel egyidejűleg pedig csillapítania kell a Koszovó önállósodása nyomán felkorbácsol kedélyeket.

Európa és a térségbeli államok érdeke egyaránt az, hogy az integrációs folyamatot felgyorsítsák. Az újra életre keltett csatlakozási folyamat hozzájárul az EU területi és politikai megszállásához, ugyanakkor megerősíti szerepét a szomszédos zónákban, a mediterrán, a közel-keleti és a fekete-tengeri térségben.

A szerző Ausztria genfi ENSZ-nagykövete, az EU egykori koszovói különmegbízottja.

Fordította: F. S.

© Project Syndicate/Europe's World, Krónika 2008.